

Тема «ДВОКРАПКА Й ТИРЕ У СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ»

Дата: 22.01

Мозковий штурм

- ☐ Яке речення є складним?
- ☐ Яке складне речення є безсполучниковим?
- ☐ За допомогою чого з'єднуються частини складносурядних і складнопідрядних речень?
- ☐ Чим з'єднуються частини безсполучникового складного речення?
- ☐ Як відображається інтонація на письмі?
- ☐ Чим відрізняються БСР від сполучникових складних речень?
- ☐ Чи є у БСР головна і залежна частина?

Опрацювання теоретичного матеріалу

Двокрапку між частинами безсполучникового складного речення ставлять, якщо	
наступна частина пояснює, доповнює або розкриває зміст попередньої	<i>Читаю Рильського: у глибині бездонній хлюпоче слово, чисте, як кришталі (С. Тихолоз).</i>
друга частина вказує на причину того, про що йдеться в попередній (можна вставити бо)	<i>Троянда не розквітне: [бо] її спалило сонце непривітне (В. Чумак).</i>
у попередній частині є слова <i>знати, розуміти, уявляти, пам'ятати, бачити, чути, пояснювати</i>	<i>Знаю я: моє ім'я не згасне на прийдешнім сонячній пугі (В. Сосюра).</i>

у першій частині є слова так, такий, всякий, одно	<i>Любов буває всяка: любив вовк кобилу, та лишив хвіст і гриву (М. Стельмах).</i>
--	---

Вправа 1. Прочитайте прислів'я. Поясніть уживання двокрапки.

Скористайтеся таблицею.

1. Пам'ятай: не спотикається тільки черв'як. 2. Не спіши сміятися з іншого: образити людину легко. 3. Щастя — не кінь: на нього вуздечки не накинеш. 4. Не навчай плавати щуку: щука знає свою науку. 5. У миснику сутичка: чашки побилися з тарілками. 6. Такий наш Лука: рукавиці за пазухою, а він їх шука. 7. Час як той кухар: кожному він готує свою страву — долю.

Вправа 2. Перепишіть, розставляючи розділові знаки **(письмово)**

1. Так хотілося б вірити в світі живеш не дарма (В. Гужва). 2. У житті побачиш ти таку картину поганий друг тебе в біді завжди покине (В. Голубничий). 3. Знайшовши у житті легку дорогу знай вона веде в нікуди (Н. Кларк). 4. Кинь нарешті об землю бідною воля лиш найкревніша рідня! (В. Забаштанський).

СТАВИМО ТИРЕ у складносурядному реченні перед і, та (= і)	
умова	приклади
друга частина виражає наслідок	<u>Сонце пірнуло</u> за небокрай – і <u>все</u> навколо <u>потемніло</u> (О. Травневий).
швидка зміна подій	Несподіваний <u>ривок</u> – і <u>ми відриваємося</u> від землі (А. Шиян)

Якщо частини складносурядного речення виражають причиново-наслідкові зв'язки, то перед сполучниками і (й), та (= і) треба

ставити кому або тире (вибір знака залежить від автора): Грамотно доберете аксесуари, і вечір гарантовано буде вдалим. Пор.: Грамотно доберете аксесуари – і вечір гарантовано буде вдалим !

Тире у складнопідрядному реченні іноді ставлять з метою інтонаційного відокремлення головної та підрядної частини. У таких випадках підрядна частина стоїть перед головною: *Хоч земля вся укрита снігами – моє серце в цвіту (В. Сосюра).* Найчастіше за допомогою тире відокремлюють підрядні з'ясувальні, часу, умови, мети й допустові.

Між частинами безсполучникового речення тире ставиться у таких випадках:

1. Зміст одного речення протиставляється змістові іншого (можна вставити а): *Пан гуляв у себе в замку — у ярмі стогнали люди (Леся Українка).* (Пор.: *Пан гуляв у себе в замку, а в ярмі стогнали люди.*)

2. Перше речення вказує на час або умову того, про що йдеться в другому реченні: *Будеш сіяти з сумом — вродить печаль (М. Стельмах).* (Пор.: *Якщо будеш сіяти з сумом, то вродить печаль. Коли будеш сіяти з сумом — вродить печаль.*)

3. Друге речення містить у собі наслідок того, про що говориться в першому реченні (між ними можна вставити сполучники так що, тому): *Зацвіли в саду гвоздики — осінь тільки починається (В. Ткаченко).* (Пор.: *Зацвіли в саду гвоздики, так що осінь тільки починається.*)

4. Тире ставиться, коли зображується швидка зміна подій: *Вітер ввійнув — листя з клена жовте, жовтаво-золоте полетіло (П. Тичина).*

Вправа 3. Перепишіть речення, розставляючи розділові знаки **(письмово)**

1. Без серця жити краще вже згоріть (Д. Павличко). 2. Усі мовчать говорить мати (В. Крищенко). 3. Чужих два слова в пісні буде і пісня вся уже чужа! (Д. Павличко) 4. Пригадую мадонну Рафаеля мистецтво вічне вічне-бо

життя! (Д. Павличко) 5. Світ малий у вікні їдь по світу (Є. Лещук). 6. Минулася буря і сонце засяяло (М. Рильський). 7. Здушили сльози не виходь на люди. Болить душа не виявляй на вид (Л. Костенко). 8. Ти засмієшся я заплачу. Ти збережеш я все розтрачу. Та я тобі не дорікаю ти не прощаєш я прощаю (М. Луків). 9. Настане час і піде все в архів (Л. Костенко).

□ **Обґрунтуйте вживання розділових знаків.**

Вправа 4. Утворіть із кожної пари поданих простих речень безсполучникове складне, між частинами якого потрібно ставити тире. Утворені безсполучникові речення запишіть **(письмово)**

1. День буде погожий. На небі ні хмаринки. 2. Степ завмирає. Затихає вітер. 3. Людського голосу не чути. Шумить морський прибій. 4. Душу охоплює радість. Лунає чудова пісня. 5. Відкрий улюблений веб-сайт. Дізнаєшся багато цікавого й корисного.

VI. Домашнє завдання

Вивчити правила